

POSTANOWIENIE

Dnia 12 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras

w sprawie Ł. Z.
oskarżonego z art. 200 §1 k.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 12 marca 2024 r.
skargi prokuratora
na wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu
z dnia 16 listopada 2023 r., sygn. akt XVII Ka 928/23,
uchylający wyrok Sądu Rejonowego Poznań Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu
z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt VI K 1093/22,
i przekazujący sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania
na podstawie art. 539e § 2 k.p.k.

postanowił

- 1. oddalić skargę;**
- 2. nie uwzględnić wniosku kuratora małoletniej pokrzywdzonej X. Y. - r. pr. K. P. o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu z tytułu wykonywania funkcji kuratora w postępowaniu wywołanym skargą.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy Poznań Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt VI K 1093/22, uznał Ł. Z. za winnego popełnienia występku z art. 200 § 1 k.k., za którego popełnienie wymierzył mu karę 2 lat

pozbawienia wolności. Orzekł także całkowity zakaz kontaktowania się oskarżonego z pokrzywdzoną oraz zakaz zbliżania się do niej na odległość mniejszą niż 20 metrów przez okres 3 lat.

Od wyroku tego apelację wniósł obrońca skazanego, który zaskarżając wyrok w całości podniósł zarzuty:

„I. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a w szczególności:

- art. 99 a k.p.k. w zw. z art. 424 §1-3 k.p.k. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1-3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności- poprzez sporządzenie przez sąd uzasadnienia wyroku na urzędowym formularzu, posłużenie się streszczeniem dowodów zamiast dokonania ustaleń faktycznych i wskazania, na jakich dowodach ustalenia te zostały oparte, czyli brak ustalenia zależności każdego z dowodów w całości lub konkretnym fragmencie od poszczególnych okoliczności faktycznych, a zatem w konsekwencji naruszenie prawa strony do rzetelnego procesu,*

- art. 4 k.p.k. w zw. z art. 5 § 1 i § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w z art. 185 a k.p.k. w zw. z art. 193 k.p.k. poprzez:*

- niezbadanie oraz nieuwzględnienie przez sąd okoliczności przemawiających na korzyść oskarżonego;*

- poprzez przekroczenie przez sąd granic swobodnej oceny dowodów i uznanie oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu w sytuacji, gdy zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie potwierdza sprawstwa oskarżonego;*

- błędną ocenę treści zeznań małoletniej X. z dnia 24 lutego 2022 roku i przyjęcie, że zeznania małoletniej były niewiarygodne, dziecko przeczyło faktom w postaci zanegowania otrzymania filmiku od ojca, a poziom stresu dziecka w trakcie przesłuchania świadczy o tym, że było ofiarą molestowania- podczas gdy z treści zeznań matki dziecka M. B., babci dziecka A. K., babci dziecka M. Z., wychowawczyni dziecka E. S., wyjaśnień oskarżonego wynika, że małoletnia jest dzieckiem lęklwym i reaguje stresem na nowe sytuacje, nawet na zwykłe codzienne sytuacje w szkole czy też w domu; podczas gdy małoletnia wprost zeznała, że nie podobało jej się u ojca jedynie to, że na nią krzyczał; podczas gdy*

przesłuchanie małoletniej zostało przeprowadzone w sposób 2 nieprawidłowy, a małoletnia z całą pewnością nie zrozumiała pytania dotyczącego filmiku otrzymanego od ojca i odpowiadając użyła słowa z pytania, a nie zadano małoletniej pytań uzupełniających, aby wyjaśnić zdarzenie,

- błędną ocenę opinii pisemnej biegłej psycholog J.L. z dnia 21 marca 2022 roku oraz treści zeznań biegłej na rozprawie z dnia 15 marca 2023 roku i przyznanie przymiotu przydatności, wiarygodności opinii i zeznaniom biegłej podczas gdy biegła nie przedstawiła stanowczych i jednoznacznych wniosków końcowych opinii; nie dokonała prawidłowej analizy zachowania dziecka, osobowości dziecka, odporności na stres, treści zeznań dziecka i zadawanych pytań; wnioski opinii stanowią tylko przypuszczenia biegłej, a nie są poparte prawidłową, merytoryczną analizą,

- błędną ocenę wiarygodności dokumentacji psychologicznej małoletniej- sprawozdania obejmujące okres od 14 kwietnia 2021 roku do 16 grudnia 2021 roku i brak przyjęcia, że sprawozdania stanowią tylko i wyłącznie przytoczona relacje treści podawanych przez matkę dziecka, a okoliczności te nie były w żaden sposób weryfikowane przez psychologów, a zatem dokumenty te nie stanowią wiarygodnego dowodu w sprawie,

- przyznanie przymiotu wiarygodności w całości zeznaniom świadka- psycholog J. S. podczas gdy część jej zeznań stanowi przekazanie subiektywnych okoliczności i relacji, które usłyszała od matki dziecka- w tym zakresie ta część zeznań świadka nie może stanowić wiarygodnego dowodu w sprawie,

• art. 170 § 1 pkt 3 k.p.k. poprzez oddalenie przez sąd dowodu z dokumentu w postaci opinii w sprawie opiekuńczej o ustalenie kontaktów z małoletnią z dnia 23 marca 2023 roku, podczas gdy opinia jest dowodem istotnym w sprawie, albowiem zespół kolejnych psychologów nie zauważył u X. zachowań dziecka molestowanego; małoletnia po raz kolejny wprost wskazywała na zachowania ojca, których nie akceptuje, nie podając żadnych okoliczności związanych z molestowaniem; bardzo dokładnej analizie zostało poddane zachowanie matki dziecka i jej motywacja w działaniu,

- przyznanie w całości przymiotu wiarygodności zeznaniom matki M. B., ojczyma J. B. i babci macierzystej A. K., podczas gdy składali nieprecyzyjne,

niekonsekwentne, niespójne zeznania; treść zeznań tych świadków wzajemnie się wykluczała; świadkowie to członkowie rodziny, którzy składali nieprawdziwe zeznania mając na celu osiągnięcie korzystnego orzeczenia dla matki małoletniej;

- poprzez brak przyznania przymiotu wiarygodności w całości wyjaśnieniom oskarżonego, podczas gdy wyjaśnienia te są spójne, logiczne i znajdują potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym;

II. błędne ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę orzeczenia, mające wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

- zupełnie dowolne ustalenie przez sąd, że konsekwencją zachowań, których doświadczyła X. była konieczność poddania się przez małoletnią terapii psychologicznej i ustalenie, że nie przyniosły one spodziewanych rezultatów, gdyż X. nie otworzyła się przed terapeutami- podczas gdy w toku sprawy doszło do przesłuchania trzech terapeutów X. i absolutnie żaden z terapeutów nie wskazał, że terapia nie przynosi rezultatów; podczas gdy terapeuci wskazywali, że X. czyni postępy, otworzyła się i odnotowują sukcesy terapeutyczne w zakresie treningu wzmacniania większego poczucia własnej wartości u dziecka i asertywności,*

- brak ustalenia, że jedyne zachowania przemocowe stosowane przez ojca wobec dziecka dotyczą krzyku, podnoszenia głosu, zbyt częstych kontaktów telefonicznych i smsowych podczas gdy małoletnia X. w trakcie terapii wprost artykułowała te nieprawidłowe zachowanie ojca,*

- brak ustalenia, że nie doszło do molestowania, podczas gdy małoletnia wprost temu zaprzeczyła,*

- ustalenie, że małoletnia podczas oglądania filmu z matką i ojczymem usiłowała złapać za krocze przechodzącego obok niej ojczyma, a potem opowiedziała, że tata karze jej dotykać kielbaski oraz drapać się w miejscach intymnych,*

- ustalenie, że małoletnia nerwowo reagowała na dotyk ojca,*

- ustalenie, że dziadek tacierzysty powiedział, żeby jego syn nie zostawał sam w pokoju z X. oraz ustalenie, że miał to rzekomo powiedzieć przy J. B. podczas gdy A. K. podała, że to stwierdzenie było wypowiedziane tylko przy niej,*

- *brak ustalenia, że X. nie jest zdolna do konfabulacji podczas gdy w ten sposób zostało opisane zachowanie X. i jej osobowość przez jej psycholog-terapeutę S. P., która od prawie dwóch lat prowadzi terapię X.,*
 - *brak ustalenia, że X. podczas lekcji w szkole o złym dotyku nie okazywała żadnych niepokojących zachowań, które mogłyby świadczyć o tym, że była ofiarą molestowania, podczas gdy wychowawczynie klasy i psycholog szkolna zorganizowały lekcję by zaobserwować zachowanie X. i skupić uwagę na jej reakcjach i nie zaobserwowały żadnych niepokojących zmian w jej zachowaniu,*
 - *brak ustalenia, że X. jest zamkniętym dzieckiem, w każdej nowej sytuacji się stresuje i przejawia się to najczęściej płaczem, podczas gdy okoliczność ta była podawana przez wychowawczynię klasy, która zna X. od ponad trzech lat,*
- III. obrazę przepisów prawa materialnego, a mianowicie:*
- *art. 200 § 1 k.k. poprzez błędną kwalifikację prawną czynu oskarżonego: poprzez skazanie oskarżonego za przestępstwo seksualnego wykorzystania małoletniej pomimo braku znamion tego przestępstwa w czynie oskarżonego”.*

Skarżący w apelacji złożył także wnioski dowodowe, a w konkluzji wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia w całości poprzez uznanie oskarżonego za niewinnego popełnienia czynu wskazanego w akcie oskarżenia, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości.

Wyrokiem z dnia 16 listopada 2023 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie o sygn. akt XVII Ka 928/23 zaskarżony wyrok uchylił i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu Poznań Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu wyroku sąd ten wskazał, że podstawą wydania wyroku kasatoryjnego w tej sprawie była konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu w całości.

Skargę od tego wyroku wniósł prokurator wskazując na naruszenie art. 437 § 2 k.p.k. przez jego zastosowanie w niniejszej sprawie i błędne uznanie, że zachodzą podstawy do ponownego przeprowadzenia przewodu sądowego w całości, albowiem przeprowadzić należy dowód z uzupełniającego przesłuchania w charakterze świadków: M. B., A. K., (obie w obecności biegłego psychologa) oraz J.

B.; z dokumentów: dokumentacji psychologa J. B., opinii w sprawie opiekuńczej o ustalenie kontaktów z małoletnią sporządzonej dla Sądu Rejonowego w Koninie; z opinii sądowo - psychologicznej, po wcześniejszym powołaniu biegłego, dot. małoletniej X. Y., w sytuacji, gdy stwierdzone przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, Wydział XVII Kamy Odwoławczy, uchybienia nie wymagają przeprowadzenia przewodu sądowego na nowo w całości, a wskazują wyłącznie na konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego, a nadto nie zachodzą okoliczności formalne statutowane w art. 454 k.p.k., które uniemożliwiłyby wydanie wyroku reformatoryjnego.

Podnosząc powyższy zarzut, na podstawie art. 539e § 2 k.p.k. skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 16 listopada 2023 r. w sprawie o sygn. XVII Ka 928/23 i przekazanie temu sądowi sprawy do ponownego merytorycznego rozpoznania.

W sprawie stanowisko w przedmiocie skargi złożył kurator małoletniej pokrzywdzonej wnosząc o jej uwzględnienie i zasądzenie na jego rzecz wynagrodzenia z tytułu wykonywania funkcji kuratora w postępowaniu wywołanym skargą.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga na wyrok sądu odwoławczego wniesiona przez prokuratora okazała się oczywiście niezasadna. Na wstępie trzeba jednak wskazać, że przepis art. 539a § 3 k.p.k. zawiera dwie podstawy skargi na wyrok sądu odwoławczego. Pierwsza podstawa dotyczy naruszenia przez sąd odwoławczy przepisu art. 437 § 2 k.p.k., zaś druga uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. Druga podstawa skargi obejmuje li tylko postępowanie odwoławcze, a więc zaistnienie na etapie tego postępowania uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 k.p.k. (por. postanowienie SN z dnia 26 maja 2020 r., I KZP 14/19, OSNKW 2020, z. 6, poz. 18). Dokonując kontroli wniesionej skargi Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia – na etapie postępowania odwoławczego – uchybienia z art. 439 § 1 k.p.k., co musiałoby skutkować uchyleniem wyroku kasatoryjnego niezależnie od zarzutu skargi (art. 439 § 1 k.p.k. w zw. z art. 536 k.p.k. w zw. z art. 539f k.p.k.).

Stwierdzenie powyższe pozwala odnieść się więc do zarzutu zawartego w skardze prokuratora. Przepis art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k. wskazuje, że

uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k., art. 454 k.p.k. lub jeśli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Treść tego przepisu wskazuje, że kompetencje Sądu Najwyższego rozpoznającego skargę na wyrok sądu odwoławczego ograniczają się jedynie do zbadania czy sąd odwoławczy uchylając wyrok sądu pierwszej instancji zasadnie stwierdził, iż w sprawie zachodzi tzw. bezwzględna przyczyna odwoławcza, albo też, że do uchylenia wyroku doszło wobec wystąpienia przesłanki określonej w art. 454 § 1 k.p.k., bądź też uchylenie wyroku spowodowane było koniecznością przeprowadzenia w całości przewodu sądowego. W ramach postępowania skargowego zakres kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy ogranicza się więc do zbadania, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy uchybienie daje podstawę do wydania orzeczenia kasatoryjnego (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2018 r., I KZP 13/17, OSNKW 2018, z. 3, poz. 23). W przypadku powołania się – przy uchyleniu wyroku sądu pierwszej instancji – przez sąd odwoławczy na potrzebę przeprowadzenia na nowo przewodu w całości (art. 437 § 2 zd. drugie *in fine* k.p.k.), kontrola skargowa prowadzona przez Sąd Najwyższy obejmuje ocenę prawidłowości zastosowania tego przepisu pod kątem ustalenia, czy sąd odwoławczy w rzeczywistości wskazał na takie naruszenia przepisów prawa procesowego, których dopuścił się orzekający w sprawie sąd pierwszej instancji, a które, w realiach konkretnej sprawy, skutkują koniecznością powtórzenia (przeprowadzenia na nowo) wszystkich czynności procesowych składających się na przewód sądowy w sądzie pierwszej instancji.

Analizując treść uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego stwierdzić z pełnym przekonaniem trzeba, że sąd odwoławczy w sposób bardzo obszerny, szczegółowy wykazał zarówno braki postępowania dowodowego wymagające uzupełnienia, jak i konieczność powtórzenia najistotniejszych dowodów przeprowadzonych w sprawie, w tym dopuszczenie nowego biegłego psychologa, przesłuchanie matki pokrzywdzonej, jej ojczyma, babci oraz skompletowania pełnej dokumentacji medycznej małoletniej zanim dojdzie do opiniowania przez nowego biegłego. Zakres tych zaleceń i wskazań co do koniecznych do przeprowadzenia dowodów uzasadnia – w ocenie sądu odwoławczego – stwierdzenie, że tylko

przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego da podstawę do prawidłowego orzekania w tej sprawie. Jedynym dowodem, który nie musi być przeprowadzony na nowo to zeznania pokrzywdzonej (str. 11 uzasadnienia wyroku). Ocenę taką należy w pełni podzielić. W istocie poza przesłuchaniem pokrzywdzonej konieczne są do przeprowadzenia wszystkie dowody w sprawie, w tym uzupełnienie w istotnym zakresie postępowania dowodowego o ważne dokumenty. Nie sposób zgodzić się z zarzutem zawartym w skardze, że wszystkie te czynności powinien przeprowadzić sąd odwoławczy. Przecież nawet ocena dowodu z zeznań pokrzywdzonej wymaga uprzedniego dopuszczenia dowodu z nowego biegłego psychologa, uzupełnienia dokumentacji, a następnie odtworzenia mu nagrań rozmów pokrzywdzonej z matką, tak aby uprawnione było dokonywanie ocen co do wiarygodności relacji pokrzywdzonej. W tym stanie rzeczy, w przekonaniu sądu apelacyjnego, dokonanie prawidłowych ustaleń faktycznych istotnych dla określenia odpowiedzialności oskarżonego jest możliwe jedynie po przeprowadzeniu na nowo, w całości postępowania obejmującego wszystkie dowody, które dla dokonania takich ustaleń mają istotne znaczenie. Wprawdzie sąd odwoławczy nie odwoływał się do uchwały składu 7 sędziów SN z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19, ale trzeba podkreślić, że zawarty w niej pogląd stanowi o niezasadności skargi prokuratora. W uzasadnieniu tej uchwały wskazano przecież, że konieczności ponownego przeprowadzenia w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji wszystkich dowodów nie można zawęzać jedynie do sytuacji, gdy wszystkie dowody były nieprawidłowo przeprowadzone, jak też, gdy w sprawie w ogóle żaden dowód nie został przeprowadzony przez sąd pierwszej instancji. Owa konieczność będzie również zachodziła, gdy nieprawidłowe przeprowadzenie większości dowodów (rozumiane np. jako przesłuchanie stron i świadków w sposób, który pomija okoliczności najistotniejsze dla rozstrzygnięcia sprawy) spowoduje niemożność poddania ocenie tych prawidłowo przeprowadzonych. Innymi słowy, postępowanie przed sądem pierwszej instancji powinno też zostać przeprowadzone ponownie, jeżeli w kontekście wszystkich okoliczności istotnych dla prawidłowego rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności karnej, było ono w istocie całkowicie nieprzydatne dla osiągnięcia tego celu. Bez wątpienia uzasadnienie zaskarżonego wyroku wskazuje, że tylko ponowne przeprowadzenie przewodu sądowego da

możliwość prawidłowego orzekania w sprawie. Z tych powodów skargę należało oddalić.

Wniosek kuratora małoletniej oskarżycielki posiłkowej o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu postępowaniu skargowym okazał się przedwczesny. Przypomnieć trzeba, że postępowanie ze skargi na wyrok sądu kasatoryjnego nie jest postępowaniem kończącym postępowanie karne. Postępowanie to przesądza jedynie, na jakim etapie będzie się toczyło dalej postępowanie karne, tj. czy będzie to postępowanie przed sądem pierwszej instancji (gdy skarga zostanie oddalona), czy też będzie to postępowanie przed sądem odwoławczym (gdy skarga zostanie uwzględniona). Z tego też względu w orzeczeniu odnoszącym się do skargi Sąd Najwyższy nie może orzekać co do kosztów zastępstwa procesowego (pełnomocników z wyboru, czy wyznaczonych z urzędu), albowiem te koszty powinny zostać rozliczone w orzeczeniu kończącym postępowanie karne, zgodnie z przepisem art. 626 § 1 k.p.k. (por. np. postanowienie SN z dnia 30 stycznia 2019 r. V KS 28/18).

Z tych wszystkich powodów należało orzec jak w postanowieniu.

[J.J.]

[ał]